

Peníze jako realizovaný duch

Rudolf Steiner

Proto je nutné, aby ta věc [tj. *hospodářský proces, proces přenášení hodnot z jednoho účastníka na druhého*] vůbec mohla pokračovat [...], aby tu bylo něco, co se k tomu zvláštnímu, co tu v národním hospodářství působí, chová jako abstrakce. A tím jsou především peníze. Peníze nejsou nic jiného než vnějším způsobem vyjádřená hodnota, které se dosáhlo dělbou práce a která se přenáší z jednoho na druhého.

Při našem sledování dělby práce tedy vidíme, jak se objevuje kapitalismus, a při sledování kapitalismu zase vidíme, jak se, a to velmi záhy, objevuje peněžní hospodářství. Peníze jsou vzhledem k zvláštním hospodářským dějům úplně abstraktum. Máte-li v kapse pět franků, můžete si za ně koupit právě tak dobře oběd a večeři, jako si můžete koupit část oděvu. Pro peníze je irelevantní, co se za ně získá, za co jsou v národohospodářském procesu směňovány. Pro jednotlivé národohospodářské faktory, pokud jsou ještě přírodou ovlivňovány, jsou peníze prvkem absolutně lhostejným. Proto se ale peníze stávají výrazem, prostředkem pro ducha, aby zasáhl do národohospodářského organismu, který se nachází v dělbě práce.

Pokud nejsou vytvořeny peníze, není vůbec možné, aby duch zasáhl do národohospodářského organismu, hovoříme-li o dělbě práce. Můžeme tedy říci, že to, co je v národohospodářském stavu původně pohromadě, čeho prací dosahuje ve svém egoismu každý jednatel, je rozdělováno na celek. Tak je tomu v dělbě práce. V kapitálu jsou jednotlivosti opět shrnuty dohromady k jednomu celkovému procesu. Tvorba kapitálu je syntéza, je to veskrze syntéza. Tak se ten, kdo se tímto způsobem objevil jako tvůrce kapitálu, kdo tím, že se nutně objevily peníze, může právě svůj kapitál proměnit v kapitál peněžní, stává půjčovatelem pro toho, který nemá nic jiného než ducha. Ten přijme peníze. To je ten skutečný reprezentant hospodářských hodnot vytvořených duchem.

Musíme se na tuto věc dívat veskrze národohospodářsky. Jakkoli mohou být peníze z náboženského a etického hlediska špatnou věcí, v národohospodářském smyslu jsou duchem působícím v národohospodářském organismu. Není tomu jinak. Čili v národohospodářském procesu musí být peníze vytvořeny, aby duch vůbec mohl pokračovat z výchozího bodu, kde se obrací jen k přírodě. Zůstal by v primitivních poměrech, kdyby se používal jen na přírodu. On se musí realizovat jako peníze, aby i duchovním vymoženostem umožnil vstoupit do národohospodářského procesu. Peníze jsou realizovaným duchem. Hned se však do toho přidá opět něco konkrétního. Peníze jsou zpočátku abstraktum, o němž lze říci: Je jedno, jestli si za pět franků koupím nějakou část oděvu, nebo si nechám ostříhat vlasy [...], chci říci, že pro ty peníze je to lhostejné. Ale vrátí-li se peníze k osobě člověka a tím k jeho duchu, v tom okamžiku se peníze stávají tím, co je opět ve své konkrétní zvláštní skutečnosti národohospodářsky činné. To znamená, že duch je národohospodářsky činný v penězích.

Tady však vzniká zcela zvláštní vztah. Ten, kdo peníze nejprve vydělal, se stává půjčovatelem,

věřitelem. Ten druhý, který peníze dostane, který má jen toho ducha, se stává dlužníkem. Tady máte ten vztah mezi dvěma lidmi. Tentýž vztah se ovšem může vytvořit také tím, že půjčovatelem se stane větší počet lidí, kteří tomu jednomu dají právě své přebytky, takže on teď svým duchem vytvoří ještě vyšší syntézu; zůstává však dlužníkem. Tento člověk pracuje na půdě, která se zcela a naprosto emancipovala vůči přírodnímu základu, neboť dokonce i to, co ještě dostává od těch prvních kapitalistů samotných, není u něho vůbec ničím; vždyť on to musí za nějakou dobu zase vrátit, nepatří mu to. On vlastně jen na jedné straně pracuje v rámci národního hospodářství jako dlužník a na druhé straně v rámci téhož hospodářství ručí jako duchovní tvůrce. Je to dokonce možná jeden z nejzdravějších vztahů - na to musíme vzít ohled zvláště v sociální otázce - když pracující duchem pracuje pro lidskou společnost díky tomu, že mu tato společnost také [...] k tomu dá peníze.

R. Steiner: Národohospodářský kurz. GA 340. Přednáška z Dornachu, 22. července 1922, str. 61nn.